

TÜRÜK

Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2013 Yıl:1, Sayı:1

Sayfa: 1-27

ISSN: 2147-8872

KARAMANLI TÜRKÇESİ VE ORTA ANADOLU AĞIZLARININ KARŞILAŞTIRMALI SES BİLGİSİ

- ÜNLÜLER-*

Nevzat Özkan*

Özet

1924 yılına kadar Anadolu'nun başta Orta Anadolu olmak üzere belli bölgelerinde, Trabzon-Fırat-Toros-Silifke hattının batısında, özellikle Kayseri, Niğde, Nevşehir, Konya, Burdur, Isparta, Antalya yörelerinde, daha sonra Karadeniz sahilinde ve iki büyük şehir olan İzmir ve İstanbul'da yaşayan ve bu tarihten itibaren Yunanistan'a göçen Karamanlılar, günlük hayatlarında ve yazılı kültür ve edebiyat etkinliklerinin büyük bir bölümünde Türkçe kullanmışlardır. Hatta Yunanistan'da doğmuş, bugün 50 yaşını geçmiş olan Karamanlılar, Orta Anadolu ağızıyla Türkçe konuşmaya devam ederler. Sözelimi, Aksaray'ın Güzelyurt (Gelveri) ilçesinden 1924'te göçen Karamanlılar, Ağustos 1998'de tekrar buraya geldiklerinde eski hemşerileriyle Orta Anadolu ağızıyla konuşabilmişlerdir. Karamanlı edebiyatı, büyük ölçüde, Yunancadan tercüme eserlere dayanmaktadır ve dini konulara yöneliktir. Din dışı edebiyat ise Ahmet Mithat Efendi'nin Karamanlıca yayımlanan birkaç eseri ile Köroğlu, Âşık Garip, Şah İsmail, Nasrettin Hoca gibi sözlü edebiyat eserlerinin Karamanlıca yayınlarıdır. Son dönemde Fransızcadan da birkaç roman çevrilmiştir. Kullandıkları Türkçe, yaşadıkları bölgelere ve kullanım alanına göre farklılıklar göstermekle birlikte ağız özellikleri gösteren Karamanlıca metinlerin fonetik ve morfolojik özellikler bakımından Anadolu ağızlarından çok büyük bir farklılık taşımadığı görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde ünlü sistemi bakımından Karamanlı Türkçesi ile Orta Anadolu ağızları karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karamanlı Türkçesi, ağız, fonetik, ünlüler.

-
- IV. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayında bildiri olarak okunmuştur.
  - Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nozkan@erciyes.edu.tr

A COMPARATIVE STUDY OF PHONETICS OF THE KARAMAN TURKISH AND CENTRAL ANATOLIAN DIALECTS

-VOWELS-

Abstract

The Karamans, who lived in different parts of Anatolia, primarily in the Central Anatolia, Trabzon-west of Firat-Taurus-Silifke line, especially in Kayseri, Nevşehir, Konya, Burdur, Isparta, Antalya regions and then in Izmir and Istanbul where two largest cities in the Black Sea coast and, till 1924 and who immigrated to Greece after that, used Turkish in their daily life and in most parts of their written culture and literary activities. Born in Greece even today, which is 50 years of age Karamans, with Central Anatolia mouth will continue to speak Turkish. For example, from Aksaray, Güzelyurt (Gelveri) district, Karamans who immigrated in 1924, in August 1998, when they come here again can spoke with old fellow with the Central Anatolian mouth. Karaman literature, largely base on the works translated from Greek, and is intended for religious subjects. If non-religious literature, Ahmet Mithat Efendi's with a few work published in the language of Karaman, are broadcasts in the Karaman language of works of oral literature such as Koroglu, Aşık Garip, Sah Ismail and Nasreddin Hoca. Recently, a few novels have been translated from French. Although the Turkish language they use shows some variations according to the districts they lived and the area of usage, it is seen that the Karaman's texts which bear features of dialects are not so much different from Anatolian dialects in terms of phonetic and morphological characteristics. This study aims to compare the Karaman Turkish dialect and Central Anatolian dialects in terms of their vowel systems.

Key Words: Karaman Turkish, dialect, phonetics, vowels.

Giriş

Karamanlılar 1924 mübadelesine kadar Anadolu'da Trabzon-Fırat-Toros-Silifke hattının batısında, özellikle Kayseri, Niğde, Nevşehir, Konya, Burdur, Isparta, Antalya yörelerinde, daha sonra Karadeniz sahilinde ve iki büyük şehir olan İzmir ve İstanbul'da yaşadılar. Değişim sırasında iskân yerlerindeki sayıları yaklaşık 1 milyon idi. (Eckmann, 1991: 20)

Özellikle eskiden Kapadokya adı verilen Orta Anadolu'dan Yunanistan'a gidenler, orada da ana dilleri olan Türkçeyi korumuşlardır. Hatta Yunanistan'da doğmuş, bugün 50 yaşını geçmiş olan Karamanlıların bile Orta Anadolu ağızıyla Türkçe konuşmaya devam ettikleri görülmektedir. Sözelimi, Aksaray'ın Güzelyurt (Gelveri) ilçesinden 1924'te göçen Karamanlılar, Ağustos 1998'de tekrar buraya geldiklerinde eski hemşerileriyle Orta Anadolu ağızıyla konuşabilmişlerdir. (Arslan, 1999)

Günlük konuşma dili Türkçe olan Karamanlıların, yazı dili de Türkçeydi. Karamanlılara ait Yunan alfabesiyle yazılmış ilk eserler 16.yüzyılda görülmeye başlar. 1718 yılında da ilk Karamanlıca kitap basılmıştır. Karamanlıca matbaalardan biri de Kayseri'ye bağlı Zincidere'dedir. (Eckmann, 1991: 22-23)

Karamanlı edebiyatı büyük ölçüde Yunancadan tercüme eserlere dayanmaktadır ve dinî konulara yöneliktir. (Eckmann, 1991: 23) Din dışı edebiyat ise Ahmet Mithat Efendi'nin Karamanlıca yayımlanan birkaç eseri ile Köroğlu, Âşık Garip, Şah İsmail, Nasrettin Hoca gibi sözlü edebiyat eserlerinin Karamanlıca yayınlarıdır. Son dönemde Fransızcadan da birkaç roman çevrilmiştir. (Eckmann, 1991: 36)

Karamanlıca basılmış kitapların toplam sayısı 500 kadardır. İlk Karamanlıca gazete ise 1840 yılında çıkmaya başlayan Gazeta-yı Anatoli'dir. (Tekin, 1997: 107) Gazeteyi çıkaran Evangelios Misalidis'in 1871-1872 yılları arasında yayımlanan ve Türkçedeki ilk roman olarak da değerlendirilen Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş adlı Ortodoks Rum cemaatinin Beyoğlu çevresindeki hayatını, gelenek ve göreneklerini anlatan bir eseri de bulunmaktadır. (Misailidis, 1988)

Bugün Anadolu'nun pek çok yerinde görülen Karamanlıca Kitabeler, Karamanlılardan günümüze kalmış en canlı âbideler olarak karşımıza çıkmaktadır. (Eyice, 1975: 25-48; Eyice, 1980: 683-696)

Karamanlı dili, Yunan harfli eserlerde görüldüğü gibi, birlik göstermemektedir, fakat burada da bir “edebî dil” ve çeşitli “ağızlar” vardır. Karamanlıca eserler, kullanılan dil bakımından şöyle gruplandırılabilir:

1. Doğrudan doğruya edebî Türkçe ile yazılan eserler. Bunlar aslen Arap harfleriyle yazılmış Türkçe eserlerin Yunan harfli neşirleridir. Ahmet Mithat Efendi'nin bazı romanlarının Yunan harfli yayımları ve Rumlar için hazırlanmış gramer ve sözlüklerle 19. ve 20. yüzyılda Kitabı Mukaddes şirketinin yayımladığı Yunan harfli Türkçe İnciller bu türe girmektedir.

2. Halk ağızı unsurlarıyla az çok karışık bir yazı diliyle yazılmış eserler. Bunlar bazı bakımlardan farklılıklar gösterir.

a. Dili edebî Türkçeye yakın olmakla beraber halk ağızlarına ait bir takım fonetik özellikleri taşıyan eserler. Anadolu Hıristiyanlarına Yunanca öğretmek için Türkçe kısmı da Yunan harfleriyle yazılan sözlükler bu gruba dâhildir.

b. Edebî Türkçeye has özellikler de göstermekle birlikte sadece Karamanlıca metinlerde görülen aflık, mübarekli, mimkinsiz örneklerinde olduğu gibi Arapça ad ve sıfatlara +IIk, +II ve +sIz eklerinin getirilmesi gibi ağız özellikleri de taşıyan eserleri burada değerlendirebiliriz.

c. Ağız özelliklerinin daha yoğun olarak görülmesine rağmen sözdizimi bakımından Türkçe sözdiziminin hakim olduğu eserler de bu gruba girmektedir. (Eckmann, 1991: 24-34)

Karamanlı halk dili ve ona çok yakın bir dille yazılmış eserlerin meydana getirdiği gruba giren eserler kendi aralarında tam bir birlik göstermemekle birlikte esas itibariyle aynı ağız özelliklerini gösterirler. Anadolu Karamanlı ağızları hakkında araştırma yapan ilk bilim adamlarından biri olan Huart, ele aldığı metinlerin Ankara ağızıyla yazıldığını ileri sürmüştür.

Selanik'te Kiril harfleriyle çıkmış bir dil kitabından yararlanarak Karamanlı Türkçesinin fonetiğini ortaya koymaya çalışan Dimitriev'in araştırdığı ağız ise Anadolu Karamanlı ağızlarından farklıdır.

Eyice, Karamanlıca basma eserlerin eski Orta Anadolu, özellikle de Kayseri ve Karaman ağızlarına yakın olduğunu söyler (Eyice, 1962:373).

Karamanlıca dinî metinlerin yazar ve mütercimleri arasında çok sayıda Kayseri'nin İncesu, Gernir, Endürlük, Talas gibi yerleşim merkezleri ile Nevşehir, Niğde gibi Orta Anadolu şehirlerinde yaşamış Karamanlı din ve kültür adamlarının bulunması, metinlerde görülen Orta Anadolu ağızlarına ait özellikleri açıklamayı kolaylaştırmaktadır.

0. Fonetik:

Orta Anadolu Ağızları, Anadolu ağızları arasında Batı grubunun VIII. Altgrubu içinde değerlendirilmektedir. Bu ağız grubunun fonetik kıstasları arasında yer alan damak ünsüzleri yanında meydana gelen ö>ó, ü>ú değişimleri, h, η, g ünsüzlerinin varlığı; çamır, yağmır gibi kelimelerdeki dudak uyumu, ön damak ünsüzü k'nin ince ünlüler yanında boğumlanma noktasının ortaya çekilmesi ve ğ ünsüzünün düşmesiyle ortaya çıkan uzun ünlülerdir. (Karahan 1996, 175-176)

İncelemeye esas olan Karamanlıca metinlerde kullanılan Grek harflerinin Latin harfleri karşılıkları ise şöyledir:

A/a A/α (aksanlı şekilleri var),

B/b Π'/π' (üstü noktalı),

C/c ΔZ/δζ,

Ç/ç TZ/τζ,

D/d Δ/δ,

E/e E/ε(aksanlı şekilleri var),

F/f Φ/φ,

G/g Γ/γ, K/x (küçüğü üstü noktalı),

Ğ/ğ Γ/γ, γχ ,

H/h X/χ,

I/ı ι, Η/η (aksanlı şekilleri var),

İ/i I/í, ι ve η (aksanlı şekilleri var),

K/k K/κ, ξ, x, ‘x,

L/l Λ/λ,

M/m M/μ,

N/n N/ν; Γ ve ΠΓ,

O/o O/ο; ου, (aksanlı şekilleri var)

Ö/ö O’ο’ , ιο, ω,

P/p Π/π,

R/r P/ρ (küçüğünün kuyruğu sağa kıvrık),

S/s Σ, C/σ, ς, ξ,

Ş/ş Σ’σ’ (üst noktalı),

T/t T/τ, θ,

U/u Ov/ov, ιου, ιγ, γ (alt kıvrım halka şeklinde açık)

Ü/ü OY/oy, ιoy, ιγ, γ,

V/v β/β,

Y/y Γ/γ,

Z/z Ζ/ζ, z. (Hazar- Özdem, 2008: 337-344)

Ancak pek çok yerde birbirinden nokta veya aksanla ayırt edilen o/ö, u/ü, ı/i ünlülerin ve d/t, b/p, g/k g/ğ, s/ş ünsüzlerinin gösterilmesinde karışıklıklar görülmektedir. Ayrıca Karamanlıca metinlerin standart bir imlası da yoktur. Çoğu zaman kitapların aynı sayfalarında aynı kelime farklı karakterlerle yazılabilmektedir. Bu yüzden genel olarak Karamanlıca kitapların imlasının çok karışık ve istikrarsız olduğu söylenebilir. (Kahya 2008a: 376)

Karamanlılar, Türkçe seslerin tümünü yansıtmayan Yunan alfabesindeki harflere bazı ilaveler yaparak bu eksikliği gidermeye çalışmışlardır. (Eckmann, 1991: 21)

0.1. Ünlüler:

Grek esaslı Karamanlı alfabesinde ünlülerin yazılışında tam bir istikrar görülmez. Türkçenin temel ünlülerinden a ve e ünlüleri üzerine değişik aksanlar konulur. Özellikle ı ve i, o ve ö, u ve ü ünlüleri birbirinden tam olarak ayırt edilmez.

Orta Anadolu ağızları üzerinde yapılan akademik çalışmalarda ise bütün ünlülerin tüm ayrıntılarıyla gösterilmeye gayret edildiği gözlemlenmektedir.

1.1.2. Ünlü değişimleri:

Ünlü değişimleri de dahil olmak üzere Karamanlı ağızlarında görülen ses olayları büyük ölçüde Eckmann 1950¹ esas alınarak değerlendirilmiştir.

Orta Anadolu ağızları ise Ankara, Karaman, Kayseri, Kırşehir, Nevşehir, Niğde ve Sivas ağızları olmak üzere sıralanmış ve örnekler bu ağız alanları üzerinde yapılmış akademik çalışmalar esas alınarak verilmiştir.

1.1.2.1. Kalın ünlülerin incelenmesi:

1.1.2.1.1. a>e:

K.A. bureya, eşaye (<eşya), fikare / fukare, hatire, hedaye, heyal, heat (<hayat), heyran (hayrân), kehat (< kağıt), kehaya (kahya), meres (mîras), oreya, sahre, yare, yeka- (<yayka-) (JE, 173-182; Kahya, 2008a: 383),)

O.A.A.

Ankara; oriye, tamam, nesât, zerhoş, (AİA, 110-111)

Karaman; tamam (KİAVAAAY, 57)

Kayseri; nemazlı, akreniñ (akranın), señâyiniñ (sanayinin), hevāya (havaya), zemānımızda, tamam, heram, pakler (paklar), ayne, ğader (KMİA, 178)

Kırşehir; ğanel, ěicik (KAYA, 34); meres, fūhare (KYAS); Kaman; tamam, ğader (KYA, 41),

Nevşehir; teyyāre, seray, serhoş, cedda, ğolēy, ganel (kanal), zeman, hafte, zenāt (NYA, 57)

Niğde; nişeste (nişasta) (NİYA, 32)

Sivas; ğader, seray, tamam (SİA, 38)

Yozgat; haley, ker (kâr) (YYA, 23)

1.1.2.2. Geniş ünlülerin daralması:

1.1.2.2.1. e~i / e>i:

Kapalı e konusundaki verileri yansıtmaktadır.

K.A. de- / di-, eşit- / işit-, et- / it-, gece / gice, gene / gine, get- / git-, gey- / giy-, ver- / vir- (JE, 173-174)

¹ Bu çalışmada büyük ölçüde kaynak olarak kullanılacak Janos Eckman'ın "Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar I. Pnometica" (A.Ü. DTCF Dergisi, VIII, 1-2, Mart-Haziran, Ankara, s.165-200. Kısaltması JE) adlı makalesi 1756-1818 yıllarında yayımlanmış sekiz Yunan harfli Türkçe kitaba dayanmaktadır.

O.A.A.

Ankara; yişil, tenike, imine, hisâb, til, şiy / şey, sêl, cêhez (çeyiz), telêvon (telefon). (AİA, 123)

Karaman; virmiş, şiyi, yiñi, nire, imine, yişil; gëttim, gëri, gëce, êrkek (KİAVAAAY, 62)

Kayseri; ziytin (zeytin), imin (emin), biyaz, hisâp it-, cibine, domatis, cihendem (cehennem), tilifon (KMİA, 180); êrken, dêmek, gëcikmek (KA II, 20)

Kırşehir; imine, iyle-, ni (ne), işğıya, nirden (nereden), biyaz, çışme, siyis, it-, yil, il (el), gice/gëce, vir-/vêr-, yi-/yêmâni, irkek (KYA, 20, 42-43)

Nevşehir; iñ (en), yiñi (yeni), şiy, imine, nîneñ (neylersin), biyaz, çışme, zâtin (zaten), til, tenike, zînep (Zeynep), biyit (beyt); gëce, yemek, dë-, êrkek, yêr, êl, gët-, (NYA, 59-60)

Niğde; şiy, niy (ney), dir-, vir-/vêr-, yişil, cip, yêr-, êt-, êlti (NİYA, 21, 33)

Sivas; êç/hiç (SİA, 234-237), ciyizi, diil, şiy, dëmişler, êtdim, yêrsin, vêr (SİYA, 110)

Yozgat; bil, yil, ziyneb (YYA, 26)

1.1.2.2.2. o>u:

Bu ünlü değışikliği Kıpçak özelliğı olarak görölmektedir.

K.A. buğa, buynuz, umuz, yüzünkuyu, sufra (JE, 176)

O.A.A.

Ankara; mazut, susa (şose), dohdur, pulis, uyunlu, guvalayacak, uturuyuk (otur-) (AİA, 125)

Karaman; buaz, utele (otele), guymuş (koymuş), mulla, undan, ulacağ (olacak), gumando (komando) (KAYA, 35), buynuz, mazut, (KİAVAAAY, 63)

Kayseri; buynuz, rapuru, foturaf, paltuluk (KMİA, 180)

Kırşehir; buynuz, duvan, sufra, suvan, uva (KYA, 43)

Nevşehir; guy- (koy-) sufra, suvan, uva (NYA, 60)

Niğde; motur, uvada (NİYA, 34)

Sivas; suvanın, uvanın (SİYA, 110)

Yozgat; dohdur, guva, horuz, motur, sufra (YYA, 26)

1.1.2.2.3.ö>ü:

o>u gibi bu ünlü değişikliği de Kıpçak özelliği olarak görülmektedir.

K.A. búbrek / bóbrek, düvün- (<dövün-), küfne (<köhne), kütrüm (<kötürüm), ül- (<öl-), ülü / ölü, ülüm, ümür / ömür (<ömür <Ar. ‘umr) (JE, 177)

O.A.A.

Ankara; ütiye, büyle, şüyle, üyle, düv- (AİA, 126)

Karaman; düven, şüle, üt- (öt-), küyte (köfte) (KAYA, 35)

Kayseri; ümrünj (KMİA, 180), düve düve, üglenleyin, ürdek (GAMYA, 27)

Kırşehir; sūleyeck, ün (ön), üve üve (KYA, 43)

Nevşehir; yok

Niğde; yok

Sivas; búbrek (SİYA, 110)

Yozgat; düver (YSİA, 23)

1.1.2.3. Dar ünlülerin genişlemesi:

1.1.2.3.1. i>e/è:

Bu ünlü değişikliği Türkçe kelimelerde kapalı e ünlüsünün bir ara derecesi olarak ortaya çıkmaktadır.

K.A. en-, elet- (JE, 175), gettik (Arslan, 1999)

Arapça kelimelerin h veya y ünsüzünden önce gelen i- ünlüleri e- ünlüsüne dönüşmektedir:

ehmal, ehrac, ehsan, ehtac / ihtac (ihtiyac), ehtibar, ehtikat / ihtikat (itikat), ehtimal, ehtişam, ehtiyar / ihti(y)ar, ehtiza / ihtiza (iktiza), ehya, ehval, eylam (ilâm), eyvaz / ivaz, hemşere (hemşîre), ebrîşim / erbişim (<ibrişim < Far. ebrîşem), elim (<ilm), heç / hiç, hekaya, meras, meze (< mizah), veran (viran) (JE, 175, 180)

O.A.A.

Ankara; nene (nine), 'nenni (ninni), veran (viran), ehtiyarlı (ihtiyarlık), eletdi (ilette) (AİA, 127).

Karaman; çizdim (çizdim), ehsan (ihsan), birekir (birikir), pekeşdiriller (pekiştirirler), zencirinde, ehtiyar (KİAVAAAY, 63-64)

Kayseri; zencir, etimat (KMİA, 181); Ağırnas; get-, heç, elet- (GAMYA, 26)

Kırşehir; ehmal (KYAS, 85), ehtiyar, hecaza, hekâyesi, eletiyom (iletıyorum), verana (virane), (Hicaz'a), lera (lira) (KYA, 43)

Nevşehir; gêt-, gece, yemek, hêç / hêş, zeyin (zihin), êhdiyaş, hêkâlar (hikayeler), keleme (kelime) (NYA, 61)

Sivas; eydiyâcımız, deel, deermenler, (SİYA, 111)

Yozgat; êyi, şêy, dêmiş, yêdi, yêr (YYA, 20)

1.1.2.3.2. u>o:

K.A. boğday / buğday, boruş- (< buruş-) , kocakla- , oğ(u)ra- , oğ(u)runa , oğ(u)rsusluk , osan-, ovala-, oyan-, oyanık, yokarı (JE, 175-176)

Yabancı kelimelerde **u>o** değışmesi:

do(v)a (<Ar. du'a), goya (<Far. guya), hosumet, mohabet (<Ar. muhabbet), mohalifet (<Ar. muhalefet), mohtaç / möhtaç (<Ar. muhtac), roh, rohsat, yonuz (<Ar. yûnus) (JE, 176)

O.A.A.

Ankara; boón (bugün), dovâ, osan-, şo, yonan (AİA, 127)

Karaman; doa, şora, yokarda (KİAVAAAY, 37)

Kayseri; billor, dodañ, osan-, şoruya (KMİA, 181)

Kırşehir; şo, yonan, yonuz (Yunus) (KYA, 44)

Nevşehir; boğun (bugün), osan-, möhdaç (NYA, 61)

Niğde; osan- (DS, IX), şo (NİYA, 34)

Sivas; dodâni (SİA, 49)

Yozgat; dodañ, yoñarı (YYEA, 20), yonuz (YSİA, 23)

1.1.2.3.3. ü>ö:

K.A. böğün / bugün, böyü- , böyük / büyük , gömbrükçü (<gümrukçü) , gömüş , görültü , gövencir / gövercin, gözêl , hólke (<ülke) , öveyik , yörü- (JE, 176)

Türkçe olmayan kelimelerde;

cöre(y)et (<Ar. cür'et) , höccet (<Ar. hüccet) , hók(ü)m (<Ar. hükm), hörmet (<Ar. hürmet), möhlet (<Ar. mühlet), möhür / mühür (<Ar. mühr) (JE, 176-177)

O.A.A.,

Ankara; hóküm, sövari, tónel (AİA, 127)

Karaman; böyük, hókümet, gözêl, özengi, hörmet, göveç (KİAAAY, 65)

Kayseri; böyü-, gözel, yörü- (GAMYA, 26), büyük, hörmətli, löküs (lüks) (KMİA, 181)

Kırşehir; hökümet, hörmət, möhür (KYA, 44)

Nevşehir; hökümet, gözel (NYA, 61)

Niğde; hökümet, löküs (NİYA, 34)

Sivas; böyü-, büyük, yörü- (SİYA, 111)

Yozgat; gözel, hökümed, hörmət, yörü- (YYA, 26)

1.1.2.4. Düz ünlülerin yuvarlaklaşması:

1.1.2.4.1.a>o:

K.A. boba / baba (JE, 177)

O.A.A.

Ankara; bâba (AİA, 128)

Karaman; boba (KİAVAAAY, 61)

Kayseri; ifloz (iflas), fidon (fidan) (KMİA, 182)

Kırşehir; boba (KYAS 34)

Nevşehir; gövağ (kavak) (NYA, 62)

Niğde; bobanne (babaanne) (NİYA, 34)

Sivas; boba (SİYA, 111)

Yozgat; boba (YÇA, 23)

1.1.2.4.2. e>ö:

K.A. örtesi (<ertesi) (Ağca, 1999: 95), dövlet (<Ar. devlet) (JE, 177)

O.A.A.

Ankara; dövlet (AİA, 129)

Karaman; dövlet (KİAAAY, 66)

Kayseri; dövletli (KMİA, 182)

Kırşehir; döletimiz (KİA, 45)

Nevşehir; dövlet, örtesi (NYA, 62)

Niğde; yok

Sivas; dövled (SİA, 42)

Yozgat; dövlet, dövür (YYA, 25)

1.1.2.4.3. e>ü:

Dudak ünsüzleri ve diğer yuvarlak ünsüzlerin etkisiyle görülen bir yuvarlaklaşma örneğidir.

K.A. mürdüme (mercimek < Far. merdümek), pürde (< Far. perde) (JE, 177)

O.A.A.

Ankara; öpmüye, dövdürmüyen (AİA, 129)

Karaman; götürücez, götürüyüm, (KİAVAAAY, 66)

Kayseri; ötü (öte), ölüncük (KMİA, 182)

Kırşehir; ötü, öpmüye, köşüye (KİA, 44)

Nevşehir; yok

Niğde; öölüydün (öyleydin) (NİYA, 34)

Sivas; sülüman (Süleyman), üsüyün (Hüseyin), söölüym (söyleyim) (SİA, 42)

Yozgat; böcüg, hüsüyün (Hüseyin), köşüye, sülüman (YYA, 24)

1.1.2.4.4. ı>u:

K.A. buçak , fursant (fırsat), sabuka, sabur, saburlu, sufat / sıfat, puñar / bunar / pıñar (JE, 177)

O.A.A.

Ankara; çaruk, yaluñuz, gaşuk, bâluyuz, aklum (AİA, 130)

Karaman; buçak, furun (KİAVAAAY, 66)

Kayseri; suvanırdı (KMİA, 182), kapu, sabur (GAMYA, 26)

Kırşehir; buçañ (KİA, 45)

Nevşehir; yok

Niğde; suvamak (DS, X)

Sivas; altun, gaşuk, yapusu, yayukda (SİA, 111)

Yozgat; altun, puñar, suvar (YYA, 25)

1.1.2.4.5. i>u:

K.A. humaye (<Ar. himaye) (JE, 177)

O.A.A.

Ankara; yok

Karaman; buyumuş (bu imiş), olurumuş, çousa (çok ise) (KİAVAAAY, 66)

Kayseri; uçun (GAMYA, 26)

Kırşehir; duvan (divan), nuçun, uçun (KİA, 44)

Nevşehir; elduvan (eldiven), merduvan (merdiven) (NYA, 62)

Niğde; uçun (DS, XI), olsuydu (olsa idi) (NİYA, 34)

Sivas; elduvan (DS, V), erukleri, uçun (SİA, 112)

Yozgat; cuvara (sigara), merduvan (YSİA, 24), uçun (YÇA, 23)

1.1.2.4.6. i>ü:

K.A. püşman, şüfelik / şifelik (JE, 177), perüşan, zeytün (Köremezli, 2009: 23)

O.A.A.

Ankara; bür sürü, hürü (huri), müdür, münübüs (minibüs) (AİA, 130-131)

Karaman; gumpür (kumpir), bu güb (bu gibi), götürüyüm (KAİAVAAAY, 66)

Kayseri; büssürü (bir sürü), müsâfir, düzül- (KMİA, 182)

Kırşehir; niçün, turüs (turist), mümün, mevlüd (KYA, 45)

Nevşehir; Benlü Dülber (NYA, 62)

Niğde; pi^oşman, tesbüy (tesbih) NİYA, 34)

Sivas; büber, bül-, demürcülük, püşür- (SİYA, 112)

Yozgat; müsafir, süvaz (Sivas), türküye (Türkiye) (YYA, 25)

1.1.2.5. Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi:**1.1.2.5.1.ö>e:**

K.A. çezil- (<çözül-) (Kahya, 2008a: 383)

O.A.A.

Ankara; çe^ozilmişdi (AİA, 131)

Karaman; çez- (KİAVAAAY, 67)

Kayseri; çözgi (çözgü) (KMİA, 182)

Kırşehir; çez- (KYAS, 57)

Nevşehir; bêyle, êle/éyle, şeyle (NYA, 63)

Niğde; be^olindi, be^oyle (NİYA, 35)

Sivas; çez- (SİYA, 112)

Yozgat; beyle, çez-, şeyle (YYA, 25)

1.2. Ünlü düşmesi:

O.A.A. ile K.A. arasında ortak olan ünlü düşmesi içseste görülen dar ünlülerin düşmesidir. Önseste ünlü düşmesi konusunda bir paralellik görülmemektedir.

K.A. Anadol (<Anadolu), nic oldu (<nice oldu), çünk (<Far. çün+ki), diş ehli (<diş ehli) ”kadin”, mahle (mahalle), mahsare (Ar. muhâsara), fazlet / fazilet (fazîlet), hazne (hazîne), rahya (râyiha) (JE, 181)

O.A.A.

Ankara; başk adam, iy olur, virrim (AİA, 134-135)

Karaman; çersinde (içerisinde), böyyerek, guzluğ, ki (iki), muayne, yazcı (KİAVAAAY, 68)

Kayseri; bell olur, gâflesi (kafilesi), sıfırtı (sofra altı) (KMİA, 147, 183), mahle (GAMYA, 44)

Kırşehir; eyce (iyice) mernos, nerden, orya (KİA, 47), mahle (KYAS, 175)

Nevşehir; getirrik, yanna, eyce (NYA, 64)

Niğde; irbâm (İbrahim), o daya (o odaya) (NİYA, 35)

Sivas; bişirrik, eyce (SİYA, 113)

Yozgat; babanem, goyver, mahle (YYA, 27)

1.3. Korunan ünlüler:

Eski Türkçedeki kangı ve kanı kelimelerinin sones ünlüsü –ı yazı dilinde –i ünlüsüne çevrildiği halde K.A. ve O.A.A.’nda korunmuş aynı şekilde ısıcak kelimesinin önses ünlüsü yazı dilinde düşmesine rağmen söz konusu ağız alanlarında düşürülmemiştir.

1.3.1. ı-:

K.A. ısıcak (JE, 174), hangı (JE, 184) şeklinde kullanılmaktadır.

O.A.A.

Ankara; hanı, hangı, ıÇcak(<ısıcak) (AİA, 92, 158)

Karaman; ısıcak (KİAVAAAY, 756), ısıtma (KYA, 40)

Kayseri; hanı, hangı (GAMYA, 21)

Kırşehir; ısıcah (KYAS, 140), hangı (DS V)

Nevşehir; yok

Niğde; ıccak (DS, VII)

Sivas; ısıcak (SİYA, 639)

Yozgat; hangı, hanı, ısıcah (YYA, 435, 447)

1.4. Dil Benzeşmesi:

Türkçe kelimelerin yanında Arapça ve Farsça kelimelerin büyük bir bölümü de dil benzeşmesine tâbiidir.

1.4.1.İllerleyici benzeşme:

İç ve son sesteki ünlülerin ön ses ünlüsüne benzemesidir.

1.4.1.1. Tam benzeşme:

Ön ses ünlüsünün sonraki hecelerdeki ünlüye benzemesidir.

1.4.1.1.1. a-e>a-a:

K.A. ahça (akçe), alav (alev), habar (<Ar. haber), mağşar (<Ar. mahşer), talap (<Ar. talep) (JE, 184)

O.A.A.

Ankara; ataş, bâça (bahçe), habar, zatan, (AİA, 94)

Karaman; acap, ataş, habar, (KİAVAAAY, 52)

Kayseri; asabiya (asabiye), dayra (daire) (GAMYA, 21)

Kırşehir; ataş (KYA, 34),

Nevşehir; Hatıca (NYA, 48)

Niğde; habar (NİYA, 181)

Sivas; ataş (SİYA, 97)

Yozgat; alamat (alamet), ataş, habar (YYA, 23, 250)

1.4.1.1.2. e-a>e-e:

K.A. bele (<bela), enteri (<entari), keremet (<keramet), mezer (<mezar), terezi (<terazi) (JE, 185)

O.A.A.

Ankara; ezen, zerdeli, (AİA, 94)

Karaman; mezer (KİAVAAAY, 52)

Kayseri; mezer (GAMYA, 21)

Kırşehir; bêle (KYAS, 29), entere (KYAS, 89), terezi (KYAS, 228)

Nevşehir; yok.

Niğde; mezer (DS, IX)

Sivas; mezer (SİYA, 97)

Yozgat; ezen (YYA, 23)

1.1.4.1.1.3. a-i>a-a:

K.A. cahal (<cahil) (JE, 184), nasa(h)at (<nasihat) (JE, 184), sa(h)ap (<sahip) (JE, 184), şa(h)at (<şahit) (JE, 184)

O.A.A.

Ankara; yok.

Kayseri; saap (GAMYA, 299)

Karaman; yok.

Kırşehir; cahal (DS, III), sahap (KYAS, 203)

Nevşehir; yok

Niğde; cahal (DS, III)

Sivas; cahal (DS, III)

Yozgat; şahan (YYA, 24)

1.5. Dudak benzeşmesi:

İlk hecesinde düz ünlü bulunan bir kelimenin sonraki hecelerindeki ünlülerin de düz ünlüye dönüşmesidir.

1.5.1. İlerleyici benzeşme:**1.5.1.1. a-u>a-ı:**

K.A. ah-ı zar (<ah u zar), arzı, çabık, çamır (<çamur), kavril-, namıs, savış-, tabır, tabıt, yavrı (JE, 184-185)

O.A.A.

Ankara; armıt, çamır, çaviş, davıl, garpız, hamır, havlı, savır- vapır, yâmir, yavırım (AİA, 102)

Karaman; çaviş, tavık, yâmir, savınma, barıt, çapıt, çamır, kavır-, yımırta, sabın, namıs (KİAVAAAY, 55)

Kayseri; armıdı, çamır, hamır, sabın, yâmir, yımırta (KMİA, 176)

Kırşehir; armıt, avıç, çamır, çaviş, savır-, gaviş-, tavih, yavrı (KYA, 39)

Nevşehir; davıl, gaviş-, hamır, havız, mâsıl, savır-, tavih, yımırta (NYA, 55)

Niğde; mihdar, tavık, yavrı, yımırta (NİYA, 28)

Sivas; camız, mahsız (mahsus), mihdar (SİA, 43)

Yozgat; gabıl, hamır, namıslı, yâmir (YYA, 25)

1.5.2. Gerileyici benzeşme:

İlk hece ünlüsünün iç veya son ses ünlüsüne benzemesidir.

1.5.2.1. a-e>e-e:

K.A. esker, ecele, mehkeme, tenecik (<tane+cik) (JE, 185-186)

O.A.A.

Ankara; dene (AİA, 94)

Karaman; esker, tene (KİAVAAAY, 52-53)

Kayseri; dene, vesiyet (KMİA, 173)

Kırşehir; dene, esger, (KYA, 35)

Nevşehir; dene / tene (NYA, 48)

Niğde; dene, (NİYA, 178)

Sivas; dene, teze (SİYA, 97)

Yozgat; denecig (YYA, 23)

1.5.2.2. e-a>a-a:

K.A. amanet (<Ar. emanet), aspap (<Ar. esvap) (JE, 186)

O.A.A.

Ankara; barabar (AİA, 94)

Karaman; esas, asbab (esvap), aşkıya, marak (KİAVAAAY, 52)

Kayseri; antari (entari) (GAMYA, 290)

Kırşehir; amānet, asbab (KYAS, 10, 16, 126)

Nevşehir; asbap (NYA, 48)

Niğde; asdap (DS, I)

Sivas; asbab (DS, I)

Yozgat; asbabını (YYA, 23)

1.5.2.3. i-a>i-e:

K.A. birez (<biraz), şife (JE, 185)

O.A.A.

Ankara; birez (AİA, 286)

Karaman; birez (KİAVAAAY, 52)

Kayseri; birez (sahadan)

Kırşehir; birez (DS, II)

Nevşehir; birez (NYA, 47)

Niğde; birez (NYA, 32)

Sivas; birez (DS, II)

Yozgat; birez (YYA, 281)

1.6. Ünlü benzeşmezliği:

KT ve OAA'nda asıl eğilimin ünlü benzeşmesi doğrultusunda olduğu görülmekle birlikte hem ilerleyici hem de gerileyici ünlü benzeşmezliği örneklerine de rastlanır.

1.6.1. İlerleyici benzeşmezlik:

İlk ve sonraki hecelerinde aynı türden ünlü bulunan kelimelerin sonraki hecedeki ünlülerinin farklılaşmasıdır.

1.6.1.1. a-a>a-e:

K.A. Arep (Köremezli, 2009: 25), acer, garez, gazep, karer, maade, mahel, mane (JE, 187)

O.A.A.

Ankara; acer, gader, (AİA, 275),

Karaman; ayren (KİAVAAAY, 55), galey, garer, haley, yare (KVYA, 51)

Kayseri; acer, karer (KAII, 96, 374), gader (KMİA, 178)

Kırşehir; acer, gader, garer (KYAS, 2, 99, 102, 175)

Nevşehir; acer (DS I)

Niğde; acer, gader, garer (DS I, VI)

Sivas; acer gader (DS I, VI)

Yozgat; gader (YYA, 376)

1.6.1.2. e-e>e-i:

K.A. kefin (JE, 187)

O.A.A.)

Ankara; kefin (AİA, 1074)

Karaman; kefin (KİAVAAAY, 775)

Kayseri; kefin (OAAD, 249)

Kırşehir; kefin (KYAS, 153)

Nevşehir; yok

Niğde; kefinini (NİYA, 33)

Sivas; kefin (SİYA, 648)

Yozgat; ireçil (reçel), herkiş (herkes) (YSİA, 22)

1.6.2. Gerileyici benzeşmezlik:

İlk ve sonraki hece ünlüleri aynı türden olan kelimelerin ilk hece ünlülerinin farklılaşmasıdır.

1.6.2.1. a-a>e-a:

K.A. ehval, emma, ezamet, ezap, ezat, helas, heraret (JE, 187)

O.A.A.

Ankara; ehpap (AİAS, 95)

Karaman; tamam (KVYA, 50), zeman (KİAVAAAY, 55)

Kayseri; nemaz, senâyi, hevâ, zemânı, tamam, heram, (KMİA, 178)

Kırşehir; êhali, êhbap, tamam (KYAS, 85, 227)

Nevşehir; yok

Niğde; ehbab (DS, V)

Sivas; tamam (SİYA, 697)

Yozgat; ehbablıh (YYEA, 18)

1.7. Sıra değiştirme:

Kalın sıralı kelimelerin ince sıraya, ince sıralı kelimelerin kalın sıraya geçmesidir.

1.7.1. İnce sıradan kalın sıraya geçme:

Çok yaygın bir ses olayı değildir. Sadece hizmet > hıızmat değişmesine rastlanır.

1.7.1.2. i-e>ı-a:

K.A. hıızmat (JE, 189)

O.A.A.

Ankara; hıızmat (AİA, 1036)

Karaman; hıızmat (KİAVAAAY, 405)

Kayseri; hıızmat (sahadan)

Kırşehir; hıızmat (KYAS, 135)

Nevşehir; yok

Niğde; hıızmat (OAAD, 246)

Sivas; hıızmat (SİYA, 635)

Yozgat; hıızmat (OAAD, 246)

1.8. Ünlü türemesi:

Ön, iç ve son seste görülen ve çok sayıda örneği bulunan bir ses olayıdır.

1.8.1. Ön seste ünlü türemesi:

r- ve l- ünsüzleri ile başlayan ödünç kelimelerin ön sesinde ı, i, u, ü ünlülerinden biri türer.

1.8.1.1. ı- türemesi:

K.A. ırisk (Ar. rızık), ırıza(JE, 178)

O.A.A.

Ankara; ıramazan, ırâmetlik, ırasla-, ırahat, ırahatlı (AİA, 136)

Karaman; ırâbiye (Rabia), ırahat, ırahatli, ıraz, ırâziye (KİAVAAAY, 70)

Kayseri; ıraf, ırafık (refik) (KMİA, 184), ırızk (GAMYA, 29)

Kırşehir; ıras (rast), ırahat, ıramazan, ırızk (KYA, 49)

Nevşehir; ıraf, ıramazan, ıras, ıray (rey), ırâzı, ırıca (rica) (NYA, 66)

Niğde; ıraat (NYA, 36)

Sivas; ırafahiye (Refahiye), ırahat, ıramazan, ırıza (SİYA, 113)

Yozgat; ıramazan, ırahat, ırza (YYA, 27)

1.8.1.2. i- türemesi:

K.A. ilahana, ıla(y)ık, ilazım, ileğen, ilevent, iliman, ırafık (Ar. refik), ırabbi, ırahat, ırahat, ırahya (Ar. rayiha), ırast, ırız, ıre(y)iz, ırenk, ıresm, ıret, ırezil, ırıca, ırıcal (JE, 178-179)

O.A.A.

Ankara; ilên, ılayıg, ılazım, ıreçber, ıreçel (AİA, 136)

Karaman; ıraz (Raziye), ırek (renk) ırezil, ılâna (lahana), ılên (leğen) ıreçel, ılazım, (KİAVAAAY, 70)

Kayseri; ılazım, ılân (<leğen), ılâne (lahana), ıras, ırêz (reis), ırezil (KMİA, 184; GAMYA, 29; OAAD, 247)

Kırşehir; ılâzım, ıreçberlik (rençberlik), ıreçel, ırezil (KYA, 48-49)

Nevşehir; ılân (leğen), ılâzım, ılimon, ırâbe (Rabiye), ırahat (NYA, 65)

Niğde; ıleğen, ıleçel (reçel) (NİA, 36)

Sivas; ılâzım, ıreşbellik (SİYA, 113)

Yozgat; ilimon, ilazım, ilayih, irençberim (YYA, 27)

1.8.1.3. u- türemesi:

K.A. uruba (urba<İt. roba), urya (<Ar. ru'yâ) (JE, 179), Urum (Arslan 1999)

O.A.A.

Ankara; urus, urum (AİA, 136)

Karaman; uruba (KİAVAAAY, 70)

Kayseri; uruplâ (Ar. rubû'+lağ) (KA II, 588), urum (OAAAD, 260), urusya (KMİA, 184)

Kırşehir; uruba, uruf (ruh), urum, urus (KYA, 236-237) Kırşehir

Nevşehir; uruba (NYA, 67)

Niğde; urup (Ar. rubû') (DS XII)

Sivas; uruf (ruh), urum, urusya (SİYA, 113)

Yozgat; urus (YYA, 27), urum, urgiya (< Ar. Rukiye) (YEYA, 22), uruf (< Ar. ruh) (YÇA, 25)

1.8.1.4. ü- türemesi:

K.A. üleş (<leş<Far. lâşe), ürüskar / ürüzgar, ürüşfet (<rüşvet) "faiz", ürya (JE, 179)

O.A.A.

Ankara; ürkiye (Rukiye) (AİA, 136)

Karaman; ürüsüm (rüsüm) (KİAVAAAY, 70)

Kayseri; üryamı (KMİA, 184)

Kırşehir; üleş, ülüzgar (<rüzgar), ürüya, (KYA, 49)

Nevşehir; üleş, ürye (NYA, 67)

Niğde; üleş, ürya (DS, XI)

Sivas; üleş (DS XI), ürüyam (SİA, 52)

Yozgat; üleş, ürüya, ürüzgar (YYA, 27)

1.8.2. İç seste ünlü türemesi:

1.8.2.1. -a- türemesi:

K.A. eşaye (Ar. eşya') (JE, 180)

O.A.A.

Ankara; yok.

Karaman; sahadıç (sağdıç), alaman, mayahoş, soğara (KİAVAAAY, 70)

Kayseri; alaman (GAMYA, 29)

Kırşehir; alamanya (KYA, 50)

Nevşehir; yok.

Niğde; yok.

Sivas; yok.

Yozgat; alamanya (YEYA, 22), paçalıva (baklava) (YSİA, 26)

1.8.2.2. -e- türemesi:

K.A. hócere (<Ar. hucre), şehir / şehir (<Far. şehri) (JE, 179-180), zehir (<zehir <Far. zehr) (JE, 185)

O.A.A.

Ankara; şehir, ferengi, fahreddin (AİA, 137)

Karaman; foter (fötr) (KİAVAAAY, 70)

Kayseri; adresesi, tiyezem (teyzem) (KMİA, 184), hōter (<Fr. fötr) (GAMYA, 29)

Kırşehir; göçemenlik (KYA, 50)

Nevşehir; yok.

Niğde; şeer (şehir) (DS, X)

Sivas; şehir (SİA, 53)

1.8.2.3. -ı- türemesi:

K.A. masıraf, mızırak, sıçıra-, sızıla-, tılısım (<tılısım <Ar. tılısım) (JE, 180)

O.A.A.

Ankara; abıla, masıraf, sıçıra- (AİA, 137)

Karaman; gadastro, haşıla-, masıraf, patıla- (KİAVAAAY, 71)

Kayseri; amıca (KMİA, 184), gayıbettim (kaybettim) (GAMYA, 29)

Kırşehir; abıla (DS, I), altılarını (altlarını) bamıya (KYA, 50)

Nevşehir; yok.

Niğde; abıla (DS, I)

Sivas; adires (SİA, 54), haşıla-, masıraf, (SİYA, 113)

Yozgat; firansız, gıram, hamıza, haşılarıh (YYA, 27)

1.8.2.4. -i- türemesi:

K.A. derdiment (Far. derd-mend), emişeri (<hemşeri <Far. hemşehrî), haziret, heliva, hemişere (Far. hemşîre), icira, namizet, secida (Ar. secde), titire- (JE, 180)

O.A.A.

Ankara; ediraf, iñile-, metire, sekizen, titire-, (AİA, 137)

Karaman; ediraf, ibirahim, idiris, kompile, metire, moderin, titiretme, (KİAVAAAY, 71)

Kayseri; amice, ediraf, feriyat hasiret (GAMYA, 30), idiris, metire (KMİA, 184)

Kırşehir; azirâyil, hasiret, haziret, titire- (KYA, 50)

Nevşehir; afiyon, gadiro, metiro (NYA, 67)

Niğde; yok.

Sivas; ediraf, metire (SİYA, 113)

Yozgat; film, metire, tirene (YYA, 27)

1.8.2.5. -u- türemesi:

K.A. amuca (Köremezli, 2009: 24), ayulık (<aylık), ayuna (<ayna <Far. âyîne), boyulu, duyugu, uyudur-, uyugun (JE, 180)

O.A.A.

Ankara; gonturol, guruşun (kurşun) (AİA, 138)

Karaman; konturolü, kudureti, soñura, (KİAVAAAY, 71)

Kayseri; duruna (turna), guduret, sufura (sofra) (GAMYA, 30)

Kırşehir; apartuman, kûlûçe (kûlçe < Far. kûliçe) (KYA, 50)

Nevşehir; guduret (NYA, 67)

Niğde; yok.

Sivas; yaluñuz (SİA, 53)

Yozgat; âsûvaTda (YSİA, 26), boduruma (YÇA, 25)

1.8.2.6. -ü- türemesi:

K.A. böyüle, köyülük, öyüle, ücret / icret (Ar. ucret), söyüle- (JE, 180)

O.A.A.

Ankara; ücret (AİA, 138)

Karaman; ücret (KİAVAAAY, 71)

Kayseri; ürümek (ürmek) (OAAD, 261),

Kırşehir; ürümek (KYAS, 239)

Nevşehir; yok.

Niğde; gúbür (gübre) (NİA, 181)

Sivas; gúbür (SİYA, 628)

Yozgat; üsütümüze (YEYA, 22)

1.8.3. Son seste türeme:

1.8.3. -i türemesi:

K.A. hemi (Kahya, 2008a: 381)

O.A.A.

Ankara; hemi (AİA, 139)

Karaman; hemi (KİAVAAAY, 71)

Kayseri; hemi (KMİA, 184)

Kırşehir; hemi (KYAS, 132)

Nevşehir; yok

Niğde; yok

Sivas; hemi (SİA, 54)

Yozgat; hemi (YÇA, 25), nehâyeti, velhâsılı (YSİA, 27)

1.9. Orta hece ünlüsünün korunması:

En çok iki heceli bir kelime, ünlüyle başlayan bir ek aldığında veya ünlüyle başlayan bir kelime ile birleştiğinde dar orta hece ünlüsü (ı, i, u, ü) korunmaktadır.

K.A. ilimi, isimine, katıl et-, sabır et-, vakıf eyle-, zulüm et-, şükür et-. (JE, 180)

Standart dilde düşen bazı orta hece ünlüleri korunmaktadır: hokula- (<koku+la-), uyuku (<uyu-ku) (JE, 180)

O.A.A.

Ankara; hepisi (AİA, 138), kokulamak (DS, VIII)

Karaman; ğabiristan devirini, nesile, üfüle- (KİAVAAAY, 68)

Kayseri; hohulamak (koklamak) (sahadan)

Kırşehir; hepisi / hebisi (KYAS, 133)

Nevşehir; yok.

Niğde; yok.

Sivas; hepisi (SİYA, 113)

Yozgat; hepisi (YSİA, 26)

Sonuç

Yayımlanmış ağız materyallerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi, Karamanlı ağız ile Orta Anadolu ağızları arasındaki ilgiyi hem ünlü ve ünsüz sistemi hem de söz varlığı bakımından çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Karamanlı Türkçesi ağızının basılı metinlere dayalı olarak işlenmesi, Orta Anadolu ağız çalışmalarının ise tüm bölgeyi kapsamaması ve bazı verilerin mevcut çalışmalara yeterince yansımaması daha net ve doğru sonuçlara varma konusunda bazı zorluklara yol açmaktadır.

Bütün bu sıkıntılara rağmen ünlü sistemi bakımından, kaybolmakta olan Karamanlı ağızının bir Orta Anadolu ağızı olduğunu kesin olarak söylemek mümkündür. Karşılaştırması yapılan ünlü değişimleri, ünlü düşmeleri, korunan ünlüler, yabancı kelimelerdeki ünlü benzeşmeleri, ünlü benzeşmezliği, sıra değiştirme, ünlü türemesi ve orta hece ünlüsünün korunması özellikleri bakımından KT ile OAA'nın tam bir sistem bütünlüğü içinde olduğu görülmüştür.

Ünsüz sistemi ve şekil bilgisi alanlarında yapılacak benzer çalışmalar Karamanlıların etnik kimliğini ve kültürel aidiyetini açıklama çabalarına ışık tutacaktır.

KAYNAKLAR

- ACER, Fatih (2003), *Yerköy ve Yöresi Ağızları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Kayseri. (Kısaltması **YEYA**)
- AKÇA, Hakan (2009), *Ankara İli Ağızları*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış doktora tezi), Ankara. (Kısaltması **AİA**)

- ANZERLİOĞLU, Yonca (2003), *Karamanlı Ortodoks Türkler*, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- ARSLAN, Ahmet (1999), “Biz Kapadokyalıyız”, “Türkçe Konuşan Hıristiyanlar”, *Hürriyet Gazetesi*, 22-23.03. <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/03/23/104202.asp>
- BAYKURT, Cami (1932), *Osmanlı Ülkesinde Hristiyan Türkler*, İstanbul.
- BAYRAKTAR, Sibel (2000), *Kayseri Merkez İlçe Ağzı*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış doktora tezi), Edirne. (Kısaltması **KMİA**)
- BÜYÜKAKKAŞ, Ahmet (1996), *Niğde ve Yöresi Ağzları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış yüksek lisans tezi), Kayseri. (Kısaltması **NİYA**)
- CAFEROĞLU, Ahmet (1995), *Orta Anadolu Ağzlarından Derlemeler*, TDK yay., Ankara. (Kısaltması **OAAD**)
- DELİCEOĞLU, Fatma (2002), *Gesi, Ağırnas, Mimarşinan ve Yöresi Ağzları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Kayseri.
- DEMİR, Necati – ŞEN, Ülker (2006), *Sivas İli ve Yöresi Ağzları (Etnik Yapı –Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük)*, Gazi Kitabevi, Ankara.(Kısaltması **SİYA**)
- ECKMANN, Janos (1950), “Anadolu Karamanlı Ağzlarına Ait Araştırmalar I. Phonetica”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, VIII, 1-2, Mart-Haziran, Ankara, s.165-200. (Kısaltması **JE**)
- ECKMANN, Janos (1991), “Karaman Edebiyatı” *Türk Dünyası Edebiyatı I*, Neşre hazırlayan: Halil Açıkgöz, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, s.20-37.
- EYİCE, Semavi (1962), “Sallaville, Sévérien – Eugène Dalleggio, Karamanlidika, Yunan Harfleri ile Türk Dilinde Basılmış Kitapların Analitik Bibliyografyası 1, 1584-1850”, *Bellekten XVI*, 102, s. 369-374, Ankara.
- EYİCE, Semavi (1975), “Anadolu’da “Karamanlıca” Kitâbeler (Grek harfleriyle Türkçe kitâbeler)”, *Bellekten XXXIX*, 153, s.25-48.
- EYİCE, Semavi (1980), “Anadolu’da “Karamanlıca” Kitâbeler (Grek harfleriyle Türkçe kitâbeler) II”, *Bellekten XL*, 176, s.683-696.
- GÜNŞEN, Ahmet (2000), *Kırşehir ve Yöresi Ağzları*, TDK, Ankara. (Kısaltması **KYA**)
- GÜNŞEN, Ahmet (2001), *Kırşehir ve Yöresi Ağzları Sözlüğü*, Ocak yay., Ankara. (Kısaltması **KYAS**)
- HAZAR, Mehmet- Oğuz, ÖZDEM (2008), “Grek Asıllı Karamanlı Türkçesi Alfabetinin Kullanımı Üzerine” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6 Fall, s.337-353.
- İLASLAN, Ümit (2006), *Yozgat-Çandır Ağzı*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış yüksek lisans tezi), Kayseri. (Kısaltması **YÇA**)

- KAHYA, Hayrullah (2008), “Karamanlıca Bir Esere Göre Karamanlıcada Arapça ve Farsça Kelimeler”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume, 3/3 Spring, s.480-501.
- KAHYA, Hayrullah (2008a), “Karamanlıca Bir Kitap Yeñi Hazne ve Dil Özellikleri (İmlâ Özellikleri Ve Ses Bilgisi)” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 3/6 Fall 2008, s.367-407.
- KILIÇER, İsmail (1998), *Yozgat ve Yöresi Ağzları*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Van. (Kısaltması **YYA**)
- KORAŞ, Hikmet (1992), *Karaman ve Yöresi Ağzları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış yüksek lisans tezi), Kayseri. (Kısaltması: **KVYA**)
- KORKMAZ, Zeynep (1994), *Nevşehir ve Yöresi Ağzları I. Cilt Ses Bilgisi Phonétique*, TDK yay., Ankara. (Kısaltması **NYA**)
- KÖREMEZLİ, Buket (2009), *Karamanlıca Yazılmış İlk Roman Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş Üzerinde Dil İncelemesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Kayseri.
- MİSAİLİDİS, Evangelinos (1988), *Seyreyle Dünyayı (Temaşa-i Dünya ve Cefakâr u Cefakeş)* hzl. Robert Anhegger – Vedat Günyol, 2. Basım, İstanbul, Cem Yayınevi.
- PAÇACIOĞLU, Burhan (1987), *Sivas İlbeyle Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara. (Kısaltması **SİA**)
- TEKİN, Feridun (1994), *Kaman ve Yöresi Ağzları (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Kayseri. (Kısaltması **KAYA**)
- UYSAL, İdris Nebi (2009), *Karaman İli Ağzları ve Anadolu Ağzları Arasındaki Yeri*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış doktora tezi), Denizli. (Kısaltması **KİAVAAAY**)
- ÜMİT, Adem (2006), *Yozgat Sorgun İlçesi Ağzı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış yüksek lisans tezi), Ankara. (Kısaltması **YSİA**)
- YEDEKÇİOĞLU, Kâzım (1992), *Kayseri Ağzı II Sözcükler*, Kayseri. (Kısaltması **KA II**)